

Nils T. Mellomstrand

EINAR LEA OG SVERRE SKJÆVELAND

møbelindustriens «Grand Old Man» på Jæren

Nils T. Mellomstrand har lang «fartstid» innan møbelindustrien, og i kjølvatnet av møbelutstillinga på Jærmuseet ville vi gjerne at Nils fortalde litt frå sitt lange liv i møbelbransjen. Og ein varm augustdag sat vi i den romslege hagen hans på Vigrestad og fekk ein god drøs over ein kopp kaffi. Den 86 år gamle, aktive pensjonisten var nettopp komen tilbake frå Nærbø der han hadde vore med trekkspilet sitt og spela i pensjonistlaget. Her er han fast mann med trekkspilet kvar veke.

Korleis hamna du eigentleg i møbelbransjen?

«Ja, det hadde seg slik at i 1933 ville mor og far at eg skulle begynna på Uldals Handelsskule. Men eg hadde meir lyst å få gjera noko med hendene, for det lika eg og meinte eg hadde anlegg for. Å arbeida med tre var noko eg kunne tenkja meg.

Det var 2 som dreiv med møblar på Vigrestad på den tida, Aarslands Møbelfabrikk og Bernhard Stavnheim. Aarsland dreiv som regel med 4 mann utanom Erik Aarsland sjølv, og Bernhard Stavnheim hadde som regel 2 mann i arbeid. Eg spurte om arbeid her, men det var ikkje noko å få der. Hugs dette var i dei harde trettiåra!

Men så hende det at ein av dei som var hjå Aarsland kutta av seg nokre fingrar i saga. Han måtte slut-

ta og eg var heldig og fekk jobben hans. Nok eit døme på sanninga i ordspråket «Den enes død, den andres brød», seier Nils med eit smil.

Kva laga dei hjå Aarsland då du byrja der?

Aarsland laga helst spisestover på den tida, og alt vart selt til Anton Fjeld i Stavanger. Alle møblane måtte vi bera frå fabrikk til stasjonen der dei vart sette inn i ei godsvogn. Det vart ikkje bruka emballasje på møblane i det heile, så me måtte setja møblane på ein spesiell måte i vogna slik at dei ikkje skulle verta skada av riking og stopping når toget gjekk. Å bera dei tunge sjenkane til stasjonen var eit slit sjølv for to sterke mann

Me arbeidde 10 timar om dagen, men laurdagen slutta me kl. halv tre. Løna var 5 kr veka og fri kost.

Men du lærte i alle fall snikkarfaget der?

Ja, det gjorde eg. Men du veit Erik var eigentleg ikkje snikkar, han var elektrikar. Men han var flink og ga

*Nils T. Mellomstrand heime i stova på Vigrestad.
Foto: Einar Lea.*

seg i kast med det meste. Den tida var det alltid noko utskjeringar på møblane, og dette var det Erik sjølv som sto for. Han hadde lært seg å «fuska» i treskjærarfaget. Og han stoppa alle stolseta til spisestovestolane. Men sjølv lærte eg nok mest av Olav Zahl og Trygve Håland som var utlærte snikkarar.

Etter ei tid hjå Aarsland slutta Ingvald Hetland og ein som heitte Johan fylgde med han. Ingvald starta opp møbelfabrikk i tønne- og trevarefabrikken som far hans, Jonas Hetland hadde drive. Denne sto ledig for Jonas Hetland hadde slutta av produksjonen då det tok slutt på sildesaltinga og det ikkje var så stor spurnad etter tønner lenger. Ikkje så lenge etter dette spurte Ingvald om eg ville begynna hjå han, og det vart til at eg gjorde det.

Hjå Hetland laga vi mykje treverk til lenestolar som vi sendte til Fjeld i Stavanger. Fjeld hadde møbeltapetserarar som gjorde stolane ferdige.

Etter ei tid hjå Hetland fekk eg tilbod om å koma til Lyngdal og begynna hjå Lyngdal Møbelfabrikk. Det var eit par karar frå Vigrestad som arbeidde der som var den direkte årsaka til dette. Eg var ung og tykte det kunne vera spanande å koma seg ut litt.

Eg lika meg godt i Lyngdal og vart verande heile 10 år der. Og eg må ikkje gløyma å fortelja at eg møtte kona mi, Tyra der!

Kone frå Lyngdal, godt arbeid og ein triveleg plass. Kvifor reiste du attende til Vigrestad i grunnen?

Jo, mor døydde i 1946 og far som nå var åleine, masa om at eg måtte koma heim og begynna med noko på Vigrestad. Dette hadde eg vore inne på sjølv, for eg hadde faktisk teikna ein liten fabrikk då eg tok eit korrespondansekurs i teikning, og eg hadde bestilt plank

og bord hjå eit sagbruk ovanom Eiken. Eg kunne jo ha starta i Lyngdal, for den sak. Men heime fekk eg gratis tomt og der hadde eg to brør som var snikkarar. Eg leika med tanken om at dei kunne gå i kompaniskap med meg. Men slik vart det nå ikkje.

Av den materialen eg hadde fått skore til og ei gammal tyskerbrakke som var kjøpt i Bjerkreim, fekk eg bygd ein fabrikk på 70 kvadratmeter på eit golv.

Eg hadde fått kjøpt ein kombimaskin av Alleen Møbler i Lyngdal, ei brukt bandsag og pussemaskin av Ingvald Hetland og bror min Ole, som var mekanikar, laga ei sirkelsag og ei finerpresse til meg.

Med 5.000 kr som far skaut inn i prosjektet og 17.000 kr i kassakreditt frå banken, hadde eg det økonomiske grunnlaget i orden. Det eg sjølv hadde tent opp, hadde eg lagt i materialar til bygget og brukte maskinar.

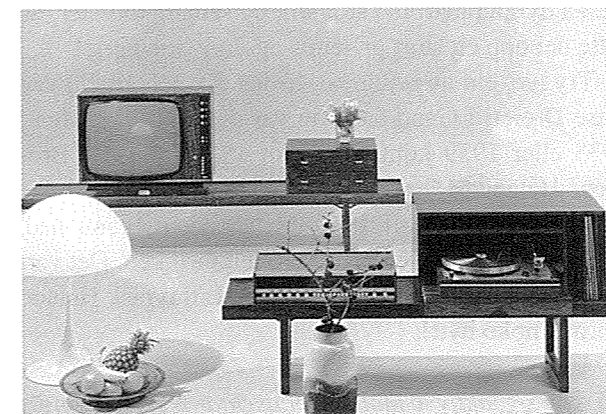
Då du skulle starta opp, måtte du vel ha klart for deg kva du skulle laga? Det var vel ikkje heilt enkelt å koma i gang sjølv om du hadde fått opp ein liten fabrikk?

Nei, dette var bare 2 år etter at krigen slutta og det var vanskeleg å få tak i materialar. Lakk og lim var vanskeleg, for ikkje å snakka om kryssfiner. Me begynte faktisk med å laga kleshengjarar, musefeller og runde trenaglar som dei brukte når dei bygde større kjølerom. Dette var ting som ga liten eller ingen forteneste. Og så hadde me eit pristilsyn som blanda seg bort i alt den gongen. Me måtte til dømes søkja prismyndighetene om å få godkjent prisen på dei kleshengjarane me laga!

Dei første åra sleit me med å koma i gang med egne produkter.

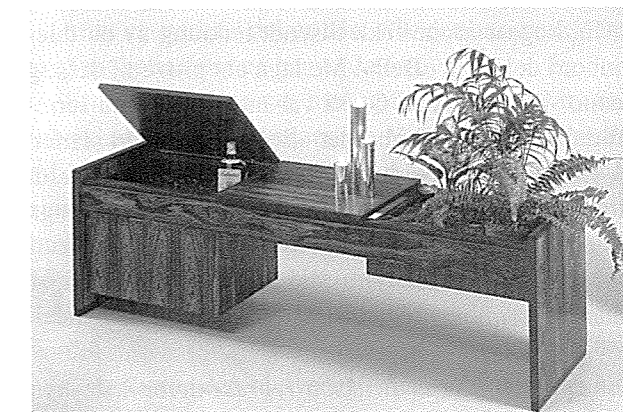

«Fønix» var ein kombinasjon av blomsterbord, barskap og pyntebord.

Mellomstrand Trevare laga to typar barskap for Bruksbo – «Baccus» og «Times».

Det enkle og stilreine bordet «Vienna» er eit godt eksempel på eit arkitektteikna bord som Mellomstrand Trevare laga for Bruksbo.

Men i 1950 kom det eit vendepunkt. Då fekk me kontakt med Bruksbo som representerte noko nytt i møbelomsetning. Dei hadde eigne agentar som reiste rundt og selde. Og dei hadde 3–4 arkitektar som teikna møblar.

Eg hugsar at me fekk tilsendt teikning av eit telefonbord dei kalla «Bell». Me laga ein prøve til dei, og denne vart godteken. Og så var me i gang med serieproduksjon av telefonbordet «Bell»! Dette vart starten på eit lang samarbeid med Bruksbo. Ja, faktisk heldt me oss der heile tida, og det vart eit samarbeid som ga oss ei god utvikling.

Me fekk gjennom Bruksbo adgang til utstillingar både her heime og i Danmark.

Var det ikkje slik at Bruksbo representerte noko nytt også når det gjaldt stil?

Jo, det kan du seia. Dei kom med møblar som var lettare, smekrare, men likevel med eit eksklusivt preg. Slik vart me faktisk den første møbelfabrikken på Jæren som nytta profesjonelle arkitektar til å designa møblane me skulle laga.

Kva slags møblar vart «bestseljarar» hjå dykk?

Eg kan nemna fleire. Me hadde fleire fine bord, med flott design. Me laga barskap av alle ting og nokre flotte benker til å ha TV, radio og platespelar på. Og så fann arkitektane og slike flotte namn på møblane!

Eit barskap fekk namnet «Baccus», eit kombinert blomsterbord og barskap «Fønix» og eit stilig bord «Vienna».

Og så laga me vitrineskap som verkeleg såg eksklusive ut. Vitrineskap var nærast eit nytt ord på Jæren då me begynte med dei!

Me laga ikkje dei billigaste møblane akkurat, men me vart rekna for å laga fine og eksklusive møblar.

Så det var med andre ord bare positivt å nytta arkitekter?

Nei, det hadde og sin pris å nytta arkitekter. Arkitektane hadde lite greie på kva som var praktisk mogeleg å laga maskinelt i ein møbelfabrikk. Dei teikna ofte inn detaljer på møblar som det var vanskeleg å produsera på ein rasjonell måte. Så var det å diskutera kompromiss med dei! Men me vart som regel einige.

Nokså samtidig med Mellomstrand Trevarefabrikk fekk me også Brødr. Håland på Vigrestad. Du kjenner vel godt til dette og?

Ja, det kjenner eg godt til. Dei Håland var ein stor brødre flokk og dei var fulle av pågangsmot. Olaf, ein av dei eldste, var liksom basen. Dei begynte til dømes med å dyrka rabarbra i stor stil, og seinare tomater. Så sette dei opp eit stort grisehus og dreiv med gris!

Trygve, ein av brødrene, hadde fått seg arbeid ved Aase Dreieri i Ganddalen og var der nokre år. Men i 1938 eller 1939 kom han heim att, og då vart Brødrene Håland Møbelfabrikk etablert.

Dei dreiv heilt til 1956 då fabrikk brann ned. Men dei bygde ikkje opp att møbelfabrikken. Det vart bygd ein spikerfabrikk der i staden. Litt typisk Håland å prøva noko nytt!

Du var og aktiv i møbelprodusentane si forening i mange år. Hadde du og fabrikk noko utbytte av dette?

Ja, det meiner eg bestemt. Eg var først med i Rogaland Møbelprodusenters Forening og seinare då denne

vart utvida til å omfatta Agder, i Rogaland og Agder Møbelprodusenters Forening.

Eg var styremedlem og også formann i mange år. Eg gjekk først ut av styret i 1988, etter eg hadde trekt meg tilbake som dagleg leiar.

Den tida eg var formann i foreninga møtte eg også i styret for Norske Møbelprodusenters Landsforening. Det var slik at formennene i lokalforeningane automatisk var med i hovedforeninga.

Dei fabrikkane som var med i ein bransjeforening som dette, hadde nytte av det. Du møtte konkurrentar og kollegaer på eit fagleg nivå. Og me må ikkje gløyma at det var foreninga som dreiv fram dette med store møbelutstillingar der dei ulike fabrikkane var med.

Når du nå ser attende på eit lang liv med møblar, har du trega nokon gong at du ga deg i kast med møbel-

produksjon? Du kunne jo ha vorte elektrikar for eksempel, som far din, og drive eit større elektrikar-firma i dag?

Nei, eg har hatt eit godt og interessant liv med møblane og har ikkje trega på nokon måte.

Men eg tykkjer det er trist slik det har utvikla seg med møbelindustrien her på Jæren.

I mi mest aktive tid, trur eg det var 25–30 møbelfabrikkar mellom Sandnes og Vigrestad, større eller mindre då. I dag er det ingen att som lagar møblar til vanlege heimar. Me har 2–3 att som har funne nisjar med andre møblar, til kontor, bad, kjøkken og slikt. Men vanlege møblar? Nei, då må me til andre landsdelar eller utlandet? Men det var gildt den tida det varde!

Slik sluttar den aktive og friske pensjonisten Nils T. Mellomstrand.